

Tíðargrein:

Arbeiðsleys vilja arbeiða

Gransking vísir, at fáa tey móguleikan, so vilja fólk arbeiða. Hetta er eisini í samsvari við úrslitini í kanning av arbeiðsleysum kvinnum í Suðuroynni, har tað vísti seg, at allar fegnar vilja til arbeiðis, fáa tær móguleikan

Moniku Nolsøe Johannesen

Hetta er galdandi fyri allar starvs- og aldursbólkar. Trupulleikin er tó, at fá stórv eru, og til ber heldur ikki at førleikamenna ella útbúgva seg til tey fáu stórvini, ið eru, tí útbúgvingarmøguleikarnir í oynni eru fáir. Suðuroyingar hava eisini, í verandi støðu, ilt við at ferðast til miðstaðarøkið (pendla dagliga), tí ferðaætlanin hjá Smyrli leggur ikki upp til, at tú kanst røkja eitt 8-16 starv í miðstaðarøkinum og samstundis vera búsitandi í Suðuroy.

Á heysti í 2014 stóð skrivað í tíðindagrein frá Samtak, at ert tú tilkomin kvinna, uttan nakra formliga útbúgving, og ert tú búsitandi í Suðuroynni, so eru sannlíkindi fyri, at tú ert arbeiðsleys hægri í mun til restina av fólkinum í Føroyum.

Tað sær eisini út til, at arbeiðsloysið í Suðuroynni millum kvinnur nú er við at bita seg fast.

Hagtøl frá Hagstovuni vísa, at tað generelt er munandi hægri arbeiðsloysi millum kvinnur enn menn í Føroyum.

Geografiskt sæst tó á hagtølunum, at kvinnur í Suðuroynni, í mun til kvinnur aðrastaðni í landinum, ofta eru harðari raktar av arbeiðsloysi. Í tølum frá Hagstovuni fyri arbeiðsleysar kvinnur í Suðuroynni sæst, at í miðal vóru umleið 60 kvinnur skrásettar sum arbeiðsleysar hvønn mánada á 2014.

Eitt og hvørt samfelag kann rokna við búskaparligum broytingum, sum føra við sær eitt ávíst arbeiðsloysi (útboðið av arbeiðsmegi er størri enn eftirspurningurin eftir arbeiðsmegi).

Men hví er tað so, at júst kvinnur í Suðuroynni eru so hart raktar av arbeiðsloysi, um samanborið verður við kvinnur búsitandi aðrastaðni í landinum? Eru tað serlig viðurskifti, sum gera seg galdandi í Suðuroynni, ella er tað bert tilvildarligt, at tað er so?

Her vísir seg, at tað eru serliga fyra viðurskifti, sum spæla inn:

- Vantandi tøk stórv
- Vantandi útbúgvingarmøguleikar
- Vantandi lærlingamøguleikar
- Vantandi móguleiki fyri at pendla til miðstaðarøkið.

Stórv í Suðuroynni

Sum støðan sær út, so hava kvinnur í Suðuroy serliga tveir ítøkiligar trupulleikar, tá tað kemur til at finna eitt starv: á aðru síðuni sæst ein stórur tørvur á stórvum; og á hinari síðuni sæst ein stórur tørvur á útbúgvingarmøguleikum.

Hetta ger, at tað ikki ber til at fáa talið av arbeiðsleysum at sampakka við talið av leysum stórvum.

Út frá einum yvirliti yvir øll stórv í Suðuroynni, sum í 2014 vórðu lýst leys á heimasíðuni starv.fo, sum Arbeiðsloysisskipanin umsitur, sæst, at talan var um 31 stórv: av hesum vóru 8 innan ta privatu vinnuna, meðan 23 vóru í almennu geiranum. Um vit siga, at samlaða talið av leyst lýstum stórvum í 2014 var 31, so merkir tað, at tað í miðal einans vóru eini 2 ella 3 stórv lýst leys í Suðuroynni um mánaðin. Hetta samstundis sum í miðal stóðu skrásettar áleið 60 kvinnur í ALS um mánaðin. Hetta vil siga, at tað gjøgnum árið vóru áleið 30 kvinnur til hvørt starvið.

Útfrá hesum tølum sæst sostatt týðiliga, at útboð og eftirspurningur av stórvum als ikki samsvarar.

Lærupláss

Um hugt verður eftir læruplássum í Suðuroynni seinastu árin, sæst, at av teimum 191 lærusáttmálunum, ið eru undirskrivaðir av kvinnum í Føroyum árin 2012, 2013 og 2014, eru einans 9 undirskrivaðir í Suðuroy. Hetta merkir í roynd og veru, at bert eini 4,7 prosent av kvinnuligu lærlingasáttmálunum vórðu undirskrivaðir í Suðuroynni árin 2012-2014, hóast uml. 1/10 av føroyingum býr í Suðuroynni, og kvinnuliga arbeiðsloysið er hægri í hesum økinum í landinum.

Í miðal hava 17 skrásett lærupláss verið í Suðuroynni seinastu trý árin. Hesi læruplássini hava í miðal skrivað 18 nýggjar lærlingasáttmálar um árið, og av hesum 18 eru einans triggir av hesum lærlingasáttmálunum árliga farnir til kvinnur.

Til reiðar at fara til arbeiðis (spurnarkanning)

Í tølunum frá eini spurnarkanning, ið bleiv gjörd millum arbeiðsleysar kvinnur í Suðuroynni í Nov. 2014, sæst, at tær flestu kvinnurnar í stóran mun eru til reiðar at fara í skúla, í læru, skifta starvsgrein ella umskúlast á annan hátt fyri at sleppa á arbeiðsmarknaðin aftur. Hetta vísur, at nær-um allar vilja gera broytingar fyri betur at lúka krøvini til tey stórvini, ið eru í oynni.

Tær vilja sosatt gera tað, ið skal til, fyri at sleppa aftur til arbeiðis.

Men (aftur) her sæst ein trupulleiki. Á útbúgvingarøkinum hava tær sum so heldur ongar móguleikar, tí tað hvørki eru teir stóru útbúgvingar- ella lærumøguleikarnir í oynni.

Í kanningini sæst skilliga, at kvinnurnar eru til reiðar at gera ymiskt fyri at fáa eitt nýtt starv.

- Umleið helvtin av kvinnunum vóru til reiðar at byrja uppá eina útbúgving.

- Meir enn helmingurin vildi fara á førleikamennandi skeið ella skifta starvsgrein í mun til seinasta starv.
- Nakrar vildu fara munandi niður í løn í mun til seinasta starv.
- Og ein triðingur var til reiðar at arbeiða skeivar tíðir.

Hetta vísir, at nærum allar kvinnurnar í stóran mun eru sinnaðar at gera ymiskt fyri at fáa nýtt starv, til dømis fara undir útbúgving, skifta starvsgrein ella umskúlast á annan hátt.

Hetta er tó lættari sagt enn gjørt, tí mongu tey seinastu árin hevur onki beinleiðis førleikagevandi útbúgvingarstað verið í Suðuroynni fyriuttan Heilsuskúlin. Eisini sæst púra greitt í einum yvirliti frá Yrkisdeplinum, ið umsitur yrkisútbúgvingar- og arbeiðsmarknaðarmál, at útboðið av læruplássum er minimalt í mun til eftirspurningin í Suðuroynni.

Meginparturin av kvinnunum í kanningini vísa seg also at vera sinnaðar at tillaga seg, so tær fáa størri móguleika at fáa eitt av hesum leysu stórvunum. Trupulleikin er tó, at tað er sera torført at tillaga seg, tá ið so fá stórv eru at tillaga seg eftir. Harafturat eru tað sera fáir móguleikar at útbúgva ella tillaga seg til stórv uttan at fara av oynni. Árin 2012-2014, og árin undan tí, var Heilsuskúlin einasti skúlin á oynni útyvir fólkaskúlar og miðnámsskúla, og eisini er útboðið av læruplássum millum lítið og einki.

Ikki áhugaðar í at pendla

Flestu kvinnurnar ynskja ikki at flyta ella pendla til miðstaðarøkið fyri at arbeiða. Grundgevingarnar fyri ikki at vilja flyta ella pendla vóru ymiskar, men rættiliga stórir partur av kvinnunum hava fjarstöðu, børn og familju sum orsök.

Spurdar, um tær vóru sinnaðar at taka eitt arbeiði norðanfjørðs, ella ei, vísti kanningin ein greiðan meiriluta, ið segði nei.

Nakrar heilt fáar søgdu tó ja, men høvdu ikki valt at pendla. Spurdar, um tær vóru til reiðar at flyta norðanfjørðs, varð svarið tað sama. Ein greiður meiriluti segði nei, meðan nakrar søgdu ja ella vistu ikki.

Við øðrum orðum kunnu vit staðfesta, at meginparturin av arbeiðsleysu kvinnunum í Suðuroynni ikki er ein mobil arbeiðsmegi.

Útbúgva seg burtur úr arbeiðsloysi?

Síðani kanningin um arbeiðsleysu kvinnurnar varð gjörd, er Fjarlestrardepilin í Vági vorðin veruleiki, og í februar byrjar ein flokkur uppá 25 lesandi úr øllum Føroyum uppá eina

spildurnýggja námsfrøðiútbúgving, ið Fjarlestrardepilin hevur stáplað á beinini í samstarvi við UCC-Nord.

Staðfestast kann, at hetta er ein móguleiki hjá fleiri í tí partinum av arbeiðsmegini, ið ikki er at rokna sum mobil, at vinna sær fleiri førleikar. Hesin nýggi móguleikin ger tað móguligt hjá nøkrum, ið hava áhuga fyri hesum yrki, at nema sær útbúgving uttan at flyta av oynni, og eru tey sostatt knýtt at oynni í nøkur ár aftrat.

Tað, at spurnarkanningin vísti, at nærum allar tær arbeiðsleysu kvinnurnar í Suðuroynni vóru sinnaðar at fara undir útbúgving, skifta starvsgrein ella umskúlast fyri at koma í starv, styrkir tankan um, at Fjarlestrardepilin tí kann gerast ein beinleiðis móguleiki fyri summar av hesum umrøddu kvinnunum. Tað er sjálvandi ongin garanti fyri, at eitt starv biðar eftir øllum námsfrøðiútbúnum suðuroyingum, men útbúgving er í øllum førum eitt stig rætta vegin.

Smyril

Verður hugt eftir ferðaætlanini hjá Smyrli sæst, at ikki ber til at hava eitt starv í miðstaðarøkinum og samstundis vera búsitandi í Suðuroy. Smyril hevur eina siglingartíð á tveir tímar, og hetta ger, at tað er sera tíðarkrevjandi at skulla pendla til miðstaðarøkið. Hetta er tó ikki ógjørligt. Tað, sum tó ger tað sera tvørligt, er, at tað flestu dagar einans eru tveir túrar til aftur og fram úr Havnini dagliga. Mánadagar og mikudagar eru tó undantiknir hesum, og hetta ger tað móguliga lættari hjá nøkrum einstøkum lesandi og fólki, ið bert arbeiða nakrar fáar dagar um vikuna norðanfjørðs, at koma aftur og fram, eins og tað gagnar vinnuni, men tað hjálpir ikki so nógv uppá støðuna hjá teimum, ið ætla at pendla aftur og fram dagliga í starvsørindum.

Hvat kann gerast?

Tað eru uttan iva nøkur, sum tað kann loysa seg fyri at pendla aftur og fram nakrar dagar um vikuna ísv. lesnað ella arbeiði, men fyri fólk, ið lesa ella arbeiða fulla tíð í Havnini, og sum hava adressu í Suðuroynni, kann tað valla loysa seg í longdini at pendla aftur og fram. Tað er sjálvandi eisini gott fyri vinnuna, at Smyril nú siglir fleiri túrar um vikuna, alt gott um tað, men tað er valla tað, ið fer at broyta allar hesar trupulleikarnar, ið eru umrøddir í hesi greinini. Til tað er siglitiðin ov long, og í longdini eru 4 tímar av pendlitíð dagliga umborð á Smyrli ov nógv av tí góða. Og tá er koyritiðin til og frá farstøðunum á Krambatangi og í Havn ikki iroknað.

Tað, at Fjarlestrardepilin nú bjóðar

út námsfrøðiútbúgving gjøgnum fjarlestur er heilt vist eitt gott tilboð, ið summar av hesum umrøddu arbeiðsleysu kvinnum kunnu fara at gera sær dølt av. Tað merkir sjálvandi tað, at tær sleppa frá at flyta til Havnar ella niður til Danmarkar í hesum tíðarskeiðinum, meðan tær taka hesa útbúgvingina sum fjarlestur. Tó so, hetta loysir ikki allar trupulleikar, tí hóast Suðuroyggin megnar at framala fleiri námsfrøðingar, merkir tað ikki neyðturviliga, at allir hesir nýggju námsfrøðingarnir fáa starv. Hetta er tó ein vegur fram, ið kann hjálpa fólki at vinna nýggjan kunnleika og gera tað lættari at koma í nýtt starv. Tað, at suðuroyingar nú hava fingið enn eitt útbúgvingartilboð, fyriuttan útbúgvingarnar á Skúladeplinum í Hovshaganum, er vónandi bert byrjanin og kann hetta gera, at tøka arbeiðsmegin framyvir fær lættari við at fóta sær, um útbúgvingar- og skeiðstilboðini á Fjarlestrardeplinum gerast fleiri og fleiri.

Hetta loysir tó ikki trupulleikan við teimum fáu lærlingaplássunum í oynni, og serliga teimum næstan ikkiesisterandi lærlingaplássunum til kvinnur. Fyrr í greinini varð umrøtt, at seinastu trý árin eru í miðal 18 lærlingasáttmálar undirskrivaðir í Suðuroynni, men bert sætti hvør varð undirskrivaður av einari kvinnu. Tað, at mannfólk dominera á lærlingaøkinum er ein tendensur, ið er galdandi fyri allar Føroyar, men hann er eyka sjónligur í Suðuroynni. Tí hevði verið móguliga verið áhugavert at kannað, um nakað kann gerast fyri at betra um móguleikarnar fyri at fáa lærlingapláss í Suðuroynni. Her finnast tó valla lættar loysnir, men um samfelagið á ymsar mátar kundi eggjað fyrirkum at tikið fleiri lærlingar inn, hevði tað móguliga verið ein gongd leið.

Eins og á einum hvørjum øðrum arbeiðsmarknaði, so finnast óivað øll sløg av arbeiðsloysi í Suðuroynni, og tað gevur okkara kanning eisini eina ábending um. Hóast øll sløg av arbeiðsloysi finnast, so halda vit tó, at vit átfrá okkara kanning og ástøði greitt komu til ta niðurstøðu, at arbeiðsloysið í Suðuroynni í høvuðsheitum kann bólkast undir geografiskt arbeiðsloysi.

***Heimildir:**
Fjarlestrardepilin
Hagstovan.fo
Arbeiðsloysisskipanin / Starv.fo
Yrkisdepilin*